

Rohlf's en una noteta de *RLiR* XXI, 304-5: ¿qui creuria que d'una font tan modesta i tan local de l'Atlàntic pogué rajar un corrent cabdal en tres llengües literàries des del S. XII? Tampoc la formació amb l'essencial per a aquest sentit, i menys l'aparició dels inconciliables significats 'ocultar' i 'amençar' no ens hi animaria.

M'afanyo a indicar que algunes pistes en què he pensat tampoc m'afalaguen, per més que la primera colpeixi per semblança de forma i fins de sentit: si en els dialectes del S. i SO. és 'abaixar' (*amaga la cabeza!*), l'àr. clàssic *ʿamuq* «être profond (puits)», *ta-ʿammaq* «se plonger dans l'étude», *ʿamāqa* «profondeur» (d'on potser un *Fondo de l'Amaca* en el terme de Peníscola), *ʿamiq* «profond», i fins algun enllaç s'insinuaria amb l'acc. castellana vist que *RMa.* dona a les formes II i V el sentit de «rendre (ou être) arrogant» (*ʿamiq* «orgullós de' ibid.); i l'objecció que en la major part dels parlars hispànics i magrebins (fins a Síria) això ha estat reemplaçat per una pronúncia *gāmaq*, *gāmiq*, etc. (*PAlc.*, *RMa.*, fonts algerianes, *Mohit*, etc., Dozy, *Suppl.* II, 173) potser no seria decisiva podent haver coexistit en data antiga les dues variants; però ni és probable això com a base semàntica del sentit cat.-oc. i del castellà, ni hi ha més que rars verbs que vinguin de l'àrab (*aʿalagar*, cast. *achacar*), i sobretot tanca de cop la inversemblança d'un verb d'origen àrab més enllà dels Pirineus, ja en Raimbaut de Vaqueiras, en Mistral, en els Alps i el Perigord.

L'àrea del mot en territoris de lèxic arcaïtzant, la seva vasta extensió des dels orígens literaris, fins la gran varietat semàntica amb què es presenta des de primera hora, tot invita a sospitar alguna remota deu en llengües pre-llatines. Jo crec que per no arriscar-nos ens hem d'accontentar amb aquest suggeriment. La resta, doncs, vagi només per torna i en descàrrec de consciència.

Hi ha en basc un mot *amaka*, que, com ja hem vist, funciona i deu ser interpretat pels bascòfons com un adverbí. I de formació transparent, segons el tipus normal dels adverbis en *-ka*: entre altres aqueixos adverbis els usa la llengua per designar els jocs, i com que *ama* és 'mare' en basc, la criatura que juga *amaka* «al escondite, juego de niños» i, com sovint ho fan, s'amaga darrere el cos de la seva mare asseguda, ha d'entendre això com '(jugar) a mare'. Però és una explicació sols acceptable en el nivell de l'etimologia popular: la idea de 'jugar a mare' per 'jugar a l'acuit' no cap sinó en un cervell infantil, de manera que fins si no es tractés d'una forma basca tan local com la de Baixa Navarra, i fins si oblidéssim que un basquisme en trobadors de Provença del S. XII seria xocant, no gosàrem recordar que *estalviar*, cast. *barruntar* i l'adjectiu *esquerre* d'àrea romànica no més petita, són basquismes assegurats: *esquerre* és un cas excepcional justificat per l'existència d'un tabú lingüístic. Ara bé, que a desgrat de tot la font del nostre mot fos bascoide i es tractés d'un dels nombrosos verbs euskèrics en *-katu* ja no ho descartaria. Però fóra cercant-ho per

algun altre camí.

He rebutjat l'acostament amb *MAGUS* entre altres raons perquè és un mot de sentit molt estret i d'ambient molt cultivat. Sabem massa poc del vocabulari dels primers invasors indoeuropeus per poder excloure la possibilitat que tinguessin quelcom d'emparentat amb la família lèxica de l'indoeuropeu oriental a què això pertanyia. El gr. *μάγος* 'astròleg', 'sacerdot zoroàstric o mazdeista' i *μαγεία* 'bruixeria, encanteri' són manlleus coneguts de l'irani antic. Els hi retrobem amb aquest senti però també amb altres de més amplis. Ja en les Gàthas de l'Àvesta (el més antic doc. indoeuropeu junt amb els comptes micènics) tenim *maga-* m. 'lliga', 'lliga secreta' «bund», «geheimbund» (Reichel, *Avest. Handbuch*, 472); hi ha d'altres sentits que no és ben segur si constitueixen una unitat lèxica o un manyoc d'homònims, car el gàthic *maga-* m. no és solament això i 'sacerdot' i 'ritus' zoroàstrics (i d'ací sembla que deriva el persa ant. i irani comú *magus* 'mag, fetiller') sinó també 'do, donatiu' i d'altra banda també hi ha un avèstic tardà *maγa* 'forat, fossa' (Humbach, *Die Gathas des Zarathustra*, p. 67). Només d'un sé correspondència clara a la Índia: *maghām* «Gabe», que ja és en els Vedes, i que també és sànscrit amb els sentits 'potència, força' i 'riquesa'; però això té parentela coneguda no sols en el gr. *μῆχος* 'remei, recurs' (i el seu grup hel·lènic) i en germànic, sinó també en balto-eslau (paleosl. *mogo* 'jo puc', rs. *moči* 'potència', i al rus *всемогущи* responia el prussià ant. amb *wisse-mussingin* 'omnipotent', en el catecisme III) (Pok., *IEW*, 695.22-36, 730.29).

Però d'altra banda hi havia així mateix una variant d'aquesta arrel amb sorda KH alternant en lloc de GH: lit. *mokėti* 'poder' i 'compendre' (Fraenkel, *Lexis* I, 169-170), també *mokiti* 'apendre', *mokslus* 'aprenent' (Bender, *Lith. Etym. Dict.*), prussià ant. *mukinaiti* 'ell aprèn' (catecismes I, II, III, 171) i al *wisse-mussingin* del catecisme III, respon *wisse-mokin* en el dialecte prussià del catecisme II; tocarí *mokats* 'poderós'. Si és que el sorotàptic tingué alguna cosa d'això (sigui amb *-k-*, sigui amb *-g-*, sigui amb tots dos), encara em guardaria de suggerir si es partí de la idea de 'lliga o poder secret' o de 'puixança en general' o d'art, arteria, o alguna altra de les documentades en aquest grup indoeuropeu oriental, per arribar primer a la d'ocultació' (cf. encara l'ave. tardà *maγa* 'fossa') o a la de 'dissimulació, disfressament'. Cf. benasquès *amágate á ixo foráu* (Ferraz, p. 20). De tota manera em sembla que l'existència de sentits bastant diversos en romànic pot suposar que l'arrel es transmetés ja al llatí vulgar circumpirenaic amb diverses accepcions inicials més o menys afins l'una de l'altra.

DERIV.: *Amagadís* [Verdaguer, *AlcM*; 'fugisser': «del marit, En Magí, després d'aquella aparició *amagadissa*, no creiem que se'n parli més», Alexandre Galí, nota al *Collegi de la Bona Vida*, p. 47]. *Amagadons* mall. *Amagador* [S. XIII, *CostTort.*, *AlcM*]. *Amagament* [Llull]; *amagementa*. *Amagat* [Llull; 'furtiu', 1324, «si alcuna tayla *amagada* a Vilafranca